

Turizm Akademik Dergisi

Tourism Academic Journal

www.turizmakademik.com

Göreme Millî Parkı ve Kapadokya Kayalık Bölgeleri'ne İlişkin UNESCO Raporu Değerlendirmeleri ve Öneriler

Burak Murat DEMİRÇİVİ^a

^a Aksaray Üniversitesi, Turizm Fakültesi, Turizm İşletmeciliği Bölümü, AKSARAY

Öz

Önceki dönemlerden ve medeniyetlerden günümüze kalan doğal ve kültürel mirasın tanınması, korunması, sunumu ve bunların gelecek nesillere aktarımı amacıyla UNESCO üye ülkeleri 1972 yılında 'Dünya Kültürel ve Doğal Mirasın Korunmasına Dair Sözleşme'yi kabul etmişlerdir. Bu Sözleşme'nin kabulünden sonra Dünya Mirası Komitesi ve Dünya Mirası Fonu oluşturularak her ikisi de 1976 yılında aktif hâle getirilmiştir. UNESCO'nun tabiriyle 'üstün evrensel değer'e sahip nitelikteki doğal ve kültürel yerlerin değerlendirilmesi, bu yerlerin Dünya Mirası Listesi'ne kayıt edilebilmesi ve Dünya Mirası'nın korunması ve yönetiminde taraflara rehberlik etmesi için Komite tarafından çeşitli ölçütler ve koşullar geliştirilmiştir. Sözleşme'ye taraf ülkeler, toprakları üzerindeki Dünya Mirası varlıklarının korunma durumları da dâhil olmak üzere Sözleşme'nin uygulanmasıyla ilgili Dünya Mirası Komitesine altı yılda bir periyodik olarak rapor vermektedirler.

Dünya Mirası Listesi'nde Türkiye'den toplam 17 miras listelenmektedir. Söz konusu varlıkların Liste'ye giriş yıllarına bakıldığında ilk olarak 1985 yılında üç varlığın Liste'ye dâhil olduğu görülmektedir. Bu varlıklardan ikisi Divriği Ulu Cami ve Darüşşifası (Sivas) ile İstanbul Tarihî Alanları'dır. Çalışmanın konusu olan Göreme Millî Parkı (Nevşehir) ve Kapadokya Kayalık Bölgeleri, aynı yıl Liste'ye dâhil olmuş diğer varlıktır. Göreme Millî Parkı ve Kapadokya'ya ilişkin en son 2014 yılında bir rapor hazırlanmıştır. Raporda ana hatlarıyla eğitim, finansman, hukuk, trafik, planlama ve yönetim alanlarında birtakım eksikliklere yer verilmiştir. Bu çalışma, söz konusu eksikliklere iyileştirici öneriler sunmayı amaçlamıştır.

Anahtar Kelimeler: Dünya Mirası Listesi, Dünya Mirası Sözleşmesi, Göreme Millî Parkı ve Kapadokya Kayalık Bölgeleri, Periyodik Raporlar.

Abstract

The Member States of UNESCO adopted the 'Convention Concerning the Protection of the World Cultural and Natural Heritage' in 1972, which aims at the identification, protection, conservation, presentation, and transmission to future generations of natural and cultural heritage of outstanding universal value. After the adoption of the Convention, a World Heritage Committee and a World Heritage Fund were established, and both have been in operation since 1976. Some criteria and terms have been developed by the Committee in order to inscribe properties on the World Heritage List, evaluate the 'outstanding universal value' of properties, and guide States Parties in the protection and management of the World Heritage properties. The States Parties are invited to submit to the Committee a periodic report once in every six years on the application of the Convention, including the state of conservation of the World Heritage properties located on their territories.

Turkey has 17 properties inscribed on the World Heritage List. Three properties from Turkey were inscribed on the List for the first time in 1985. Göreme National Park (Nevşehir) and the Rock Sites of Cappadocia is one of them which is the subject of the study. The latest periodic report concerning Göreme National Park and Cappadocia has been published in 2014. The report, generally, states some deficiencies in the education, finance, legislation, traffic, planning, and management areas. This study aims at presenting remedial suggestions to the deficiencies stated in the report.

Keywords: Göreme National Park and the Rock Sites of Cappadocia, Periodic Reports, World Heritage Convention, World Heritage List.

JEL CODE: Q39

Makalenin Geçmişi:

Gönderim Tarihi : 01.11.2017

Düzeltilme : 20.11.2017

Kabul : 10.12.2017

Demirçivi B. M. (2017). Göreme Millî Parkı ve Kapadokya Kayalık Bölgeleri'ne İlişkin UNESCO Raporu Değerlendirmeleri ve Öneriler, Turizm Akademik Dergisi, 4 (2), 91-106.

GİRİŞ

Mirasın geçmişten günümüze gelen ve gelecek nesillere aktarılacak bir olgu olduğunu belirten Birleşmiş Milletler Eğitim, Bilim ve Kültür Kurumu (UNESCO), dünyadaki doğal ve kültürel mirasın tek bir ulus için değil tüm insanlık için yaşam ve ilham kaynağı oluşturduğuna ve bunların paha biçilmez ve yeri dolduramaz olduğuna vurgu yapmaktadır. Doğal ve kültürel mirası korumak ve gelecek nesillere aktarmak her bir bireyin sorumluluğundadır, çünkü bu mirasların kaybolması hâlinde onları geri getirmek mümkün değildir. Toplum bilincini ve hafızasını sürdürmek, bilimi ve eğitimi iyileştirmek, sanatsal ve estetik değerleri korumak, çevresel çeşitliliği sürdürmek ve ekonomik fayda elde etmek (Timothy & Boyd, 2003) gibi çeşitli nedenler, doğal ve kültürel miras varlıklarının korunması gerekliliğini ortaya koymaktadır. İnsanlık için olağanüstü değere sahip olduğu düşünülen dünyadaki doğal ve kültürel mirasın tanınması, korunması ve sürdürülmesini teşvik etmenin yollarını arayan UNESCO, bu anlamda 1972 yılında uluslararası nitelikteki kısa adı 'Dünya Mirası Sözleşmesi' olan 'Dünya Kültürel ve Doğal Mirasının Korunmasına Dair Sözleşme'yi hayata geçirmiştir. UNESCO'ya göre Dünya Mirası kavramını özel yapan onun evrensel uygulanabilirliğidir. Dünya Mirası yerler, buldukları topraklara bakılmaksızın dünyadaki tüm insanlara aittir. Bu Sözleşme'nin kabulünden sonra 1976 yılında Dünya Mirası Komitesi ve Dünya Mirası Fonu oluşturulmuştur. Komite, ilk olarak 1978 yılında dünyanın çeşitli yerlerinden 12 varlığı Dünya Mirası olarak kabul etmiş ve Dünya Mirası Listesi'ne almıştır. Dünya Mirası Listesi'nde Aralık 2017 itibariyle 167 ülkeden 1.073 varlık bulunmaktadır (<http://whc.unesco.org/en/list/stat>).

Türkiye, 16 Mart 1983 tarihinde UNESCO Dünya Mirası Sözleşmesi'ne taraf olmuştur (<http://whc.unesco.org/en/statesparties/tr/>). Bu tarihten sonra ilk olarak 1985 yılında Göreme Millî Parkı ve Kapadokya (Kayalık Bölgeleri), Türkiye'den diğer iki varlıkla (İstanbul Tarihî Alanları ve Sivas'taki Divriği Ulu Cami ve Darüşşifası) beraber Dünya Mirası Listesi'ne girmiştir. 1985 yılından 2017 yılına kadar geline süreçte Türkiye'den toplam 17 varlık Dünya Mirası Listesi'ne dâhil olmuştur.

Ülkelerin sahip oldukları doğal ve/veya kültürel değerlerin Dünya Mirası Listesi'nde sergilenmesinin elbette ki söz konusu ülkelere olumlu etkileri olmaktadır. Söz konusu liste, bir itibar unsuru olarak algılanmakta ve ülkelerin görünürlüğüne olumlu katkı yapmaktadır. Ayrıca, bu alanlara dayalı olarak geliştirilen turizm gibi faaliyetler hem söz konusu alanların korunması ve yönetimi için gereken finansmanı sağlamak hem de ülke ekonomisine katkı yapmaktadır (Somuncu & Yiğit, 2009: 390).

Bu çalışma, Dünya Mirası varlıklarının korunma durumları da dâhil olmak üzere Dünya Mirası Sözleşmesi'nin uygulanmasına ilişkin Dünya Mirası Komitesine sunulan periyodik raporlardan Göreme Millî Parkı ve Kapadokya üzerine en son 2014 yılında düzenlenen raporda özellikle negatif ve zayıf olarak değerlendirilen faktörlere odaklanarak bu eksikliklere iyileştirici öneriler sunmayı amaçlamıştır.

KAVRAMSAL ÇERÇEVE

Dünya Mirası Sözleşmesi'nin 1. maddesine göre 'Dünya Mirası' kavramı bağlamında 'kültürel miras' olarak kabul edilen unsurlar şu şekilde sıralanmıştır (UNESCO, 1972: 2):

Anıtlar—tarih, sanat veya bilim açısından üstün evrensel değere sahip mimari çalışmalar, anıtsal heykeltıraşlık ve boyama çalışmaları, arkeolojik elemanlar veya yapılar, yazıtlar, mağara yerleşimleri ve özelliklerinin bileşimleridir;

Yapı grupları—mimari özellikleri, homojenlikleri veya doğa içindeki yerleri dolayısıyla tarih, sanat veya bilim açısından üstün evrensel değere sahip ayrı ya da bitişik yapılar topluluğudur;

Sitler—tarih, estetik, etnolojik veya antropolojik açıdan üstün evrensel değere sahip insan yapımı veya doğa ve insan bileşimi yapılar ve arkeolojik alanlar dâhil alanlardır.

Dünya Mirası Sözleşmesi'nin 2. maddesine göre 'doğal miras' olarak kabul edilen unsurlar ise şu şekildedir (UNESCO, 1972: 2):

Estetik veya bilimsel açıdan üstün evrensel değere sahip fiziksel ve biyolojik oluşumların veya oluşum gruplarının doğal özellikleri;

Bilim veya koruma açısından üstün evrensel değerde jeolojik ve fizyografik oluşumlar ve tehdit altındaki hayvan ve bitki türlerinin yaşam alanlarını oluşturan hassas olarak betimlenmiş alanlar;

Bilim, koruma veya doğal güzellik açısından üstün evrensel değerde doğal alanlar veya hassas olarak betimlenmiş doğal alanlar.

Sözleşme'nin 3. maddesi, taraf ülkelerin topraklarında konumlu 1. ve 2. maddede bahsi geçen varlıkları tanımlamalarını ve tasvir etmelerini istemektedir. Dünya Mirası Sözleşmesi'nin Uygulanması Kılavuzu, Dünya Mirası varlıklarının hem kültürel hem de doğal miras tanımlarında yer verilen özelliklerin tamamına ya da bir kısmına sahip olmaları durumunda bu varlıkların 'karma (kültürel-doğal) miras varlıkları' olarak

kabul edilmeleri gerektiğine işaret etmektedir (UNESCO, 2016: 11).

Tanımlarda geçen 'üstün evrensel değer', "ulusal sınırları aşacak derecede olağanüstü ve tüm insanlığın şimdiki ve gelecekteki nesilleri için ortak öneme sahip kültürel ve/veya doğal değer" (UNESCO, 2016: 11) anlamına gelmektedir. Bu mirasın sürekli olarak korunması, bir bütün olarak uluslararası toplum için en yüksek derecede önem taşımaktadır (UNESCO, 2016: 11). Sözleşme'ye taraf ülkeler, üstün evrensel değere sahip olduğunu düşündükleri kültürel ve/veya doğal varlıklarının Dünya Mirası Listesi'ne kaydı için adaylık başvurusu yapmaya davetlidirler.

Dünya Mirası Sözleşmesi'nin Uygulanması Kılavuzu'nda Dünya Mirası kavramı ile ilişkili olarak yer verilen bir diğer kavram ise 'kültürel peyzaj' kavramıdır. Kavramın tanımı şu şekildedir: "Kültürel peyzaj, doğa ve insan bileşimi yapıtları temsil eden kültürel varlıklardır. Bu varlıklar, fiziksel sınırlamalar ve/veya doğal çevrenin sunduğu fırsatlar ve birbirini izleyen iç ve dış toplumsal, ekonomik ve kültürel etkiler altında insan toplumunun ve yerleşiminin zaman içindeki evriminin tasviridir" (UNESCO, 2016: 11).

Dünya Mirası Listesi'ne Kayıt için Ölçütler

Dünya Mirası Listesi'ne dâhil olmak için ilgili yerler, üstün evrensel bir değere sahip olmalı ve 10 seçim ölçütünden en az birini karşılamalıdır. Bu ölçütler, -Dünya Mirası Sözleşmesi'nin yanı sıra- Dünya Mirası'nın işleyen ana araçlarından biri olan Dünya Mirası Sözleşmesi'nin Uygulanması Kılavuzu'nda da açıklanmaktadır. Ölçütler, Dünya Mirası kavramının evrimini yansıtmak için Dünya Mirası Komitesi tarafından düzenli olarak gözden geçirilmektedir. Söz konusu 10 ölçüt şu şekildedir (<http://whc.unesco.org/en/criteria/>):

1. *İnsanlığın yaratıcı dehasının başyapıtını temsil etmek;*
2. *Belli bir zamanda veya dünyanın bir kültür bölgesinde mimari veya teknoloji, anıtsal sanatlar, şehir planlaması veya peyzaj düzenlemesindeki gelişmeler üzerine insani değerlerin önemli bir değişimini göstermek;*
3. *Yaşayan veya yok olmuş bir kültürel gelenek veya uygarlığın özgün ya da en azından özel kanıtını taşımak;*
4. *İnsanlık tarihinin önemli bir evresini gösteren bir tip binanın, mimari veya teknolojik topluluğun veya peyzajın seçkin bir örneği olmak;*
5. *Bir kültürün (ya da kültürlerin) temsilcisi olan geleneksel insan yerleşiminin, kara ya da deniz*

kullanımının veya özellikle de geri dönüşü olmayan değişimin etkisi altında zedelenmiş insan-çevre etkileşiminin göze çarpan bir örneği olmak;

6. *Üstün evrensel öneme sahip olaylar veya yaşanan geleneklerle, fikirler veya inançlarla, sanatsal ve edebî çalışmalarla doğrudan ya da somut bir biçimde ilişkili olmak (Komite, bu ölçütün tercihen diğer ölçütlerle bağlantılı olarak kullanılmasını gerektiğini düşünmektedir.);*
7. *En üstün derecede doğal fenomenler (görüngüler) veya ender doğal güzellik ve estetik öneme sahip alanlar içermek;*
8. *Yaşam kaydı, yeryüzü şekillerinin gelişiminde devam eden önemli jeolojik süreçler ya da önemli jeomorfik veya fizyografik özellikleri içeren dünya tarihinin başlıca evrelerini yansıtan sıra dışı örnekler olmak;*
9. *Toprak, taze su, sahil ve deniz ekosistemleri ve bitki ve hayvan topluluklarının evriminde ve gelişiminde devam eden önemli ekolojik ve biyolojik süreçleri yansıtan sıra dışı örnekler olmak;*
10. *Bilim ya da koruma açısından göze çarpan evrensel değerlerde tehlike altındaki türler de dâhil biyolojik çeşitliliğin yerinde korunması için en önemli ve belirgin doğal yerleşim alanlarını içermek.*

Dünya Mirası Listesi'nde Türkiye

Türkiye, 16 Mart 1983 tarihinde Dünya Mirası Sözleşmesi'ne taraf olmuştur. Bu tarihten sonra yapılan başvurular neticesinde ilk olarak 1985 yılında Türkiye'den üç varlık Dünya Mirası Listesi'ne dâhil edilmiştir. Bu miras varlıklarından kültürel nitelikteki ikisi İstanbul Tarihî Alanları ve Sivas'taki Divriği Ulu Cami ve Darüşşifası olmuştur. Göreme Millî Parkı ve Kapadokya hem doğal hem de kültürel özelliklere sahip bir Dünya Mirası olarak aynı yıl Liste'ye girmiştir. 1985 yılından 2017 yılına kadar gelinen süreçte Türkiye'den toplam 17 varlık Dünya Mirası Listesi'ne dâhil olmuştur. Tablo 1, bu varlıkları göstermektedir.

Tablo 1: Dünya Mirası Listesi'nde Türkiye

Varlık	Nitelik	Kayıt Yılı
1 Göreme Millî Parkı ve Kapadokya (Nevşehir)	Doğal-Kültürel	1985
2 Divriği Ulu Cami ve Darüşşifası (Sivas)	Kültürel	1985
3 İstanbul Tarihî Alanları	Kültürel	1985
4 Hattuşaş: Hitit Başkenti (Boğazköy/Çorum)	Kültürel	1986
5 Nemrut Dağı (Kahta/Adıyaman)	Kültürel	1987
6 Hierapolis-Pamukkale (Denizli)	Doğal-Kültürel	1988
7 Xanthos-Letoon (Antalya-Muğla)	Kültürel	1988
8 Safranbolu (Karabük)	Kültürel	1994
9 Troya/Truva Antik Kenti (Çanakkale)	Kültürel	1998
10 Selimiye Cami ve Külliyesi (Edirne)	Kültürel	2011
11 Çatalhöyük Neolitik Kenti (Çumra/Konya)	Kültürel	2012
12 Bursa ve Cumalıkızık: Osmanlı İmparatorluğu'nun Doğuşu	Kültürel	2014
13 Bergama ve Çok Katmanlı Kültürel Peyzaj Alanı (İzmir)	Kültürel	2014
14 Diyarbakır Kalesi ve Hevsel Bahçeleri Kültürel Peyzaj Alanı	Kültürel	2015
15 Efes (İzmir)	Kültürel	2015
16 Ani Arkeolojik Alanı (Kars)	Kültürel	2016
17 Afrodisias (Aydın)	Kültürel	2017

Kaynak: <http://whc.unesco.org/en/list/>; Erişim: 11/09/2017.

Göreme Millî Parkı ve Kapadokya (Kayalık Bölgeleri)

UNESCO'nun 1985 yılında Dünya Mirası olarak tescil ettiği Göreme Millî Parkı ve Kapadokya, Orta Anadolu platosunda volkanik erozyonla oluşmuş dağ sıraları, vadiler ve 'peri bacası' tabir edilen oluşumların birbirini izlediği Nevşehir ili, Ürgüp ve Avanos ilçeleri, Karain, Karlık, Yeşilöz ve Soğanlı yerleşimleri ve Kaymaklı ve Derinkuyu yer altı şehirleri arasındaki alanı kapsamaktadır (Tablo 2). Bölge, güneyde Hasan Dağı (3.253 m) sıraları ve doğuda Erciyes Dağı (3.916 m) ile çevrilidir. Yontulmuş kayalardan odalar, kiliseler, ilkel köyler, yer altı şehirleri ve peri bacaları denilen kaya oluşumları, Bölge'yi dünyanın en göz alıcı ve en büyük mağara yerleşimi komplekslerinden biri yapmaktadır. Bölge, jeolojik ve etnolojik açıdan ilginç olmakla beraber Hristiyan mabetlerinin karşılaştırılmaz güzellikteki dekorları, Kapadokya'yı ikonoklazm (dinî ikona ve diğer sembollere ya da anıtlara saldırı/725-842 yılları arası dönem) sonrası Bizans sanatının öncü örneklerinden biri yapmaktadır (<http://whc.unesco.org/en/list/357>).

Kapadokya'da manastır hayatının ilk izlerinin Kayseri piskoposu Basil'in öğretilerini yaşayan küçük münzevi toplulukların kayalarda oyulmuş odalara yerleşmeye başladıkları dönem olan 4. yüzyıla tarihlendiğine inanılır. Sonraki dönemlerde bu topluluklar, Arap istilalarına karşı koymak için ilkel köylerde veya sığınak yeri olarak hizmet eden Kaymaklı ve Derinkuyu gibi yer altı şehirlerinde bir araya gelmeye başlamışlardır (<http://whc.unesco.org/en/list/357>).

Göreme kasabasında bir vadi oluşturan alanda kaya bloklarının içine oyulmuş kiliseler, şapeller, yemekhaneler ve oturma mekânları içeren Göreme Açık Hava Müzesi, MS 4. yüzyıldan 13. yüzyıla kadar yoğun bir şekilde manastır hayatına ev sahipliği etmiş bir kaya yerleşim yeridir. Söz konusu alanda bulunan kiliselerde Hristiyanlığın ilk dönemlerinde kullanılan geometrik süslemeler ortaya çıkarılan ilk boya katmanlarında görülebilirken daha sonraki tarihlerde yapılan freskler, İncil ve İsa'nın hayatından sahneleri betimlemektedir (Kültür ve Turizm Bakanlığı, <http://www.muze.gov.tr/>).

Tablo 2: Kapadokya'da Dünya Mirası Alanı Yerler

Alan	İli	İlçesi
Göreme Tarihî Millî Parkı	Nevşehir	Merkez-Avanos-Ürgüp
Kaymaklı Yer altı Şehri	Nevşehir	Merkez
Derinkuyu Yer altı Şehri	Nevşehir	Derinkuyu
Karain Köyü	Nevşehir	Ürgüp
Karlık Köyü	Nevşehir	Ürgüp
Yeşilöz Köyü	Nevşehir	Ürgüp
Soğanlı Mahallesi	Kayseri	Yeşilhisar

Göreme Açık Hava Müzesi'nde sırasıyla Kızlar ve Erkekler Manastırı, Aziz Basil Kilisesi, Elmalı Kilise, Azize Barbara Kilisesi, Yılanlı Kilise, Mutfak-Kiler, Yemekhane, Karanlık Kilise, Azize Catherine Şapeli, Çarıklı Kilise'yi gezip görmek mümkündür. Ayrıca, müze girişinde yolun diğer tarafında Tokalı Kilise mevcuttur.

Hem doğal hem de kültürel niteliklere sahip Göreme Millî Parkı ve Kapadokya, UNESCO'nun Liste'ye kayıt için belirlediği 10 ölçütten (1), (3), (5) ve (7) numaralı ölçütlere sahiptir. Söz konusu UNESCO ölçütleri, Göreme Millî Parkı açısından şu şekilde değerlendirilmektedir (<http://whc.unesco.org/en/list/357>):

1. *Kalite ve yoğunluklarından dolayı Kapadokya'nın kayalık mabetleri, ikonoklazm (725-842) sonrası Bizans sanatının yeri doldurulamaz tanıklığını sunan sanatsal bir başarıyı oluşturmaktadır.*
3. *Kaya yerleşimleri, köyler, manastırlar ve kiliseler, Bizans İmparatorluğu'nun bir ilinin 4. yüzyıl ile Selçukluların (1071) gelişi dönemleri arasındaki eski imajını sürdürmektedir. Bundan dolayı Bölge, yok olmuş bir medeniyetin önemli kalıntılarına sahiptir.*
5. *Kapadokya, doğal erozyon ve daha yakın dönemlerde de turizmin bileşik etkisi altında zarar gören geleneksel insan yerleşiminin seçkin bir örneğidir.*
7. *Çarpıcı biçimde erozyonun gücünü gösteren görülmeye değer manzarasıyla Göreme Vadisi ve çevresi, müthiş güzelliğe sahip ve Bölge'nin kültürel öğeleriyle etkilemiş peri bacası şekilleri ve erozyondan oluşan diğer şekillerin dünya çapında meşhur ve erişilebilir görüntüsünü barındırmaktadır.*

Kapadokya Bölgesi'nin merkezi ve başat ili olan Nevşehir'de 2016 yılı verilerine göre turizm işletmesi belgeli 89 tesis kayıtlıdır ve bu tesisler 4.012 oda ve 8.607 yatak kapasitesine sahiptir (Kültür ve Turizm Bakanlığı, <http://yigm.kulturturizm.gov.tr/>). Nevşehir'de (Merkez, Avanos, Kozaklı ve Ürgüp) 2016 yılında turizm işletmesi belgeli tesislerde konaklayan kişi sayısı, 91.007 yabancı ve 298.222 yerli turist olmak üzere toplam 389.229'dur. Bu tesislerdeki geceleme sayıları ise yabancı turistler için 176.790, yerli turistler için ise 567.349 olmak üzere toplam 744.139 olmuş ve ortalama kalış süreleri de hem yerli hem de yabancı turistler için 1,9 gece olmuştur. Bu rakamlara göre doluluk oranları ise yabancı turistler bazında %5,55 ve yerli turistler bazında da %17,82 olmak üzere toplam %23,37 olmuştur (Kültür ve Turizm Bakanlığı, <http://yigm.kulturturizm.gov.tr/>). Ayrıca, 2016 yılında Nevşehir'deki (Merkez,

Avanos, Derinkuyu, Hacıbektaş, Kozaklı ve Ürgüp) belediye belgeli konaklama işletmelerinde kalan kişi sayısı ise 176.067 yabancı ve 389.770 yerli turist olmak üzere toplam 565.837'dir. Bu tesislerdeki geceleme sayıları ise yabancı turistler için 324.979, yerli turistler için ise 642.458 olmak üzere toplam 967.437 olmuştur. Ortalama kalış süreleri yabancı turistler için 1,8 ve yerli turistler için de 1,6 olmuştur. Doluluk oranları ise yabancı turistlerde %10,32 ve yerli turistlerde %20,40 olmak üzere toplam %30,72 olarak gerçekleşmiştir (Kültür ve Turizm Bakanlığı, <http://yigm.kulturturizm.gov.tr/>). Bununla birlikte, 2016 yılında Nevşehir'deki müzeleri 1 milyon 493 bin kişi ziyaret etmiştir. Bu bağlamda, 510.115 ziyaretçi ile Göreme Açık Hava Müzesi Bölgede en çok ziyaret edilen yer olmuştur (Kültür ve Turizm Bakanlığı, <http://basin.kulturturizm.gov.tr/>).

Kapadokya, sahip olduğu doğal ve kültürel zenginlikler ile doğa ve kültür turizmi başta olmak üzere atlı gezi, balon, inanç, kongre ve termal turizm gibi turizm türleri için ideal bir yerdir. Bunun yanı sıra, Bölgede turizmle ilişkili çömlekçilik, şarapçılık ve taş işlemeciliği gibi faaliyetler de mevcuttur.

Periyodik Raporlar

Taraf ülkeler topraklarındaki Dünya Mirası varlıklarının korunma durumlarını da içeren Dünya Mirası **Sözleşmesi**'nin uygulanması durumuna ilişkin Dünya Mirası Komitesine her altı yılda bir periyodik rapor sunmaya davetlidirler. Periyodik raporlamanın Dünya Mirası **Sözleşmesi**'nin uygulanmasında dört ana konuya hizmet etmesi amaçlanmıştır (<http://whc.unesco.org/en/periodicreporting/>):

1. *Taraf ülkenin Dünya Mirası Sözleşmesi'ni uygulamasının değerlendirilmesini sağlamak;*
2. *Dünya Mirası Listesi'ndeki varlıkların zaman geçtikçe Dünya Mirası değerlerinin sürdürülüp sürdürülmediğinin değerlendirilmesini sağlamak;*
3. *Dünya Mirası varlıklar hakkında değişen koşulların ve varlıkların korunma durumlarının kayıt altına alınması için gereken güncel bilgiyi sağlamak;*
4. *Dünya Mirası Sözleşmesi'nin uygulanması ve Dünya Mirası'nın korunmasına ilişkin bölgesel iş birliği ve taraf ülkeler arasında bilgi ve tecrübe değişimine imkân verecek bir mekanizma sağlamak.*

Dünya Mirası Komitesi, bölgesel iş birliğini teşvik etme ve her bölgenin özel niteliklerine cevap verebilmek için periyodik raporlamada bölgesel bir yaklaşıma sahiptir. Taraf ülkelerin, yetkili kurumların ve bölgesel

uzmanların tam katılımlarını sağlamak için her birine yönelik bölgesel raporlama stratejileri geliştirilir. Komite, bu bölgesel periyodik raporları altı **yıllık dönemlere dayalı önceden ayarlanmış bir programa göre inceler. Dönemler şu şekilde gelişmiştir** (<http://whc.unesco.org/en/periodicreporting/>):

- Birinci dönem: 2000-2006
- Değerlendirme yılı: 2007
- İkinci dönem: 2008-2015
- Değerlendirme dönemi: 2015-2017
- Üçüncü dönem: 2017-2022

Dünya Mirası Sözleşmesi'ne taraf ülkelerin meclisleri ve Dünya Mirası Komitesi standart belirleyici bir role sahiptir. Dünya Mirası varlıklarının yönetimi ve izlenmesi taraf ülkelerin sorumluluğunda kalmaktadır. Taraf ülkeler, ayrıca, periyodik raporların hazırlanmasından da sorumludurlar. Dünya Mirası Komitesi ve Sekreterliği (UNESCO Dünya Mirası Merkezi), bu görevler için taraf ülkeleri desteklemekte ve bölgesel periyodik raporlama stratejilerinin uygulanmasını kolaylaştırmaktadır. Taraf ülkeler, Sekreterlikten ve/veya Danışma Kurullarından (ICOMOS-Uluslararası Anıtlar ve Sitler Konseyi, ICCROM-Uluslararası Kültürel Varlıkları Koruma ve Restorasyon Merkezi ve IUCN-Dünya Doğa ve Doğal Kaynakları Koruma Birliği) uzman tavsiyesi talep edebilmektedir. Sekreterlik, aynı zamanda, taraf ülkelerin rızası ile uzman ataması yapabilmektedir. Dünya Mirası Komitesi, taraf ülkelerin periyodik raporlarını incelemekte ve cevaplamaktadır. Daha sonra ise bulgularını UNESCO Genel Konferans raporuna yazmaktadır. Raporlama süreci şu şekilde işlemektedir (<http://whc.unesco.org/en/periodicreporting/>):

1. Dünya Mirası Komitesi, altı yıllık periyodik raporlama dönemleri belirler.
2. Taraf ülkelerin, yetkili kurumların ve bölgesel uzmanların katılımları, raporları hazırlamada taraf ülkelere yardım, taraf ülkeler arasında tecrübe değişimi ve raporların bölgesel bağlamda analizlerini sağlamak ve Dünya Mirası Raporu'nun bölgesel durumunu hazırlamak için bölgesel stratejiler uygulamaya konur.
3. Dünya Mirası Raporu'nun bölgesel durumu sunulur.
4. Dünya Mirası Raporu'nun bölgesel durumu, Dünya Mirası Komitesi tarafından incelenir.
5. Dünya Mirası Komitesi, Dünya Mirası Raporu'nun bölgesel durumuna bakarak taraf ülke-

lere tavsiyeleri belirler, kendi karar alma politikası için sonuçlar çıkarır ve bunlar UNESCO Genel Konferans raporuna dâhil edilir.

Periyodik raporlama uygulaması ile Dünya Mirası varlıklarının korunma durumları değerlendirilerek varlıkların üstün evrensel değer niteliklerinin sürdürülüp sürdürülmediği izlenmektedir. Bu raporlar sayesinde sorunlara çözümler aranması ve taraflar arasında iş birliği ve ağ kurulmasının sağlanması da amaçlanmaktadır. Yayınlanan raporların, ayrıca, üstün evrensel değer, otantiklik ve bütünlük kavramlarının önemi hakkında bilgi kaynağı olmaları da beklenmektedir (<http://whc.unesco.org/en/periodicreporting/>).

Periyodik raporlama uygulamasından toplanan bilgilerden yola çıkılarak Dünya Mirası Komitesine sunulmak üzere bir final raporu hazırlanmaktadır. Final raporunun tanımlanan ve periyodik raporlama uygulamasının sonucu olarak sunulan ihtiyaçlar, riskler, tehditler, güçlü yönler ve fırsatlara cevap olacak ulusal ve bölgesel düzeyde hedeflenen eylem planlarının geliştirilmesi için temel oluşturması amaçlanmaktadır.

YÖNTEM

Araştırma, Göreme Milli Parkı ve Kapadokya'ya ilişkin 2014 tarihli UNESCO raporu başta olmak üzere UNESCO Dünya Mirası Merkezi'nin yayımladığı ilgili kaynakların taranması ve Bölge ziyaretleri esnasındaki gözlemlere dayalı olarak gerçekleştirilmiştir.

BULGULAR

2014 Yılı Periyodik Raporunda Göreme Milli Parkı ve Kapadokya

Göreme Milli Parkı ve Kapadokya, UNESCO Dünya Mirası Komitesinin Paris'te 2-6 Aralık 1985 tarihinde toplanan dokuzuncu olağan toplantısında Dünya Mirası Listesi'ne alınmıştır (<http://whc.unesco.org/archive/repcom85.htm#357>). O tarihten sonra 1988, 1992 ve 1994 yıllarında Bölge'nin korunma durumuna ilişkin raporlar yazılmıştır (<http://whc.unesco.org/en/list/357/documents/>). 2000 yılında periyodik raporlama uygulamasının başlatılması ile birlikte 2000-2006 yılları arasındaki ilk dönem sonunda Bölge'ye ilişkin ilk periyodik rapor yazılmıştır. 2006 yılı raporu, Bölge'ye ilişkin koruma, yönetim ve izleme konularında uzmanlık ve eğitim kaynakları, bilimsel çalışmalar, Bölge'nin korunma durumunu etkileyen faktörler, eğitim, bilgi ve farkındalık inşası ve sonunda da tavsiye edilen eylemlerin aktarıldığı bir rapor olmuştur. Periyodik raporlama uygulamasının ikinci ve günümüze kadarki son raporu 2014 yılında yazılan rapordur. Bölge'ye dair yazılan bu rapor hükümet (bakanlık) yet-

kilileri, UNESCO personeli, sivil toplum kuruluşları (STK), yerel halk ve danışma kurullarının (ICOMOS, ICCROM ve IUCN) katılımları ile hazırlanmıştır. Periyodik raporlama sürecinin aşağıdaki hususların anlaşılmasını iyileştirdiği değerlendirilmektedir (UNESCO, 2014: 13):

- *Dünya Mirası Sözleşmesi (Dünya Kültürel ve Doğal Mirasının Korunmasına Dair Sözleşme);*
- *Üstün evrensel değer kavramı;*
- *Dünya Mirası varlığın üstün evrensel değeri;*
- *Bütünlük ve otantiklik kavramları;*
- *Dünya Mirası varlığın bütünlük ve otantiklik özellikleri;*
- *Üstün evrensel değerini sürdürmek için Dünya Mirası varlığın yönetimi;*
- *Denetleme ve raporlama;*
- *Yönetim etkinliği.*

Bu rapor, Bölge'yi çeşitli ayırt edici yönleri ve özellikleri ile ele almakta ve bu ayırt edici niteliklerin sürdürülmesine ilişkin mevcut durumu aktarmaktadır. Raporunda ayrıca, özellikle koruma, yönetim, izleme gibi konularda Bölge'ye ilişkin gözlenen olumlu ve olumsuz faktörlere yer verilmiştir. Bu bağlamda, raporda olumlu değerlendirilen hususların yanı sıra olumsuz olarak yer verilen hususların olumlulardan daha fazla olduğu görülmektedir.

Bölge'nin üstün evrensel değer özelliği

Göreme Millî Parkı ve Kapadokya Bölgesi'nin üstün evrensel değer özelliği, insanların kayaları oyarak evler, kiliseler ve yer altı şehirleri meydana getirmeleri ile birlikte doğal erozyon ile meydana gelen ve genel adı peri bacası olan kaya oluşumlarının hep beraber Bölge'ye bir mağara yerleşimi kompleksi izlenimi vermesindedir. Bunun yanı sıra, Hristiyan mabetlerindeki freskler ve dekorlar, ikonoklazm sonrası Bizans sanatının öncü örneklerini sunmaktadır (<http://whc.unesco.org/en/list/357>).

Bölge'nin bütünlük özelliği

Benzersiz konik kaya yapılarını oluşturan erozyon süreci, yeni peri bacaları ve sütunlar oluşturmaya devam edecek; bununla birlikte, bu sürecin hızına bağlı olarak varlığın (alanın) doğal değerleri, sürdürülemez kullanımdan kaynaklı tehdit altında kalacaktır. Kitle turizmi ve büyüme baskısı eşliğinde başlıca erozyondan ve diğer olumsuz doğal süreçlerden dolayı alttan oyulma tehlikesi olan kaya kiliseleri ve ilgili kültürel ya-

pılar dâhil kültürel özelliklerin yeri asla doldurulamaz. Önceden C. Texier, H. G. Rott ve G. de Jerphanion gibi yazarların bahsettiği bazı kiliseler günümüzde mevcut değildir. Bazı koni ve direklerde (peri bacaları) deprem hasarı izlerine rastlanmaktadır, fakat bu durum doğal bir fenomen olarak görülmektedir. Turistlerce aşırı kullanım ve bazı Vandalizm olayları bildirilmiş ve bazı uyumsuz yapılar yapılmıştır (<http://whc.unesco.org/en/list/357>).

Bölge'nin otantiklik özelliği

Tarihî konumu, biçimi, tasarımı, malzemesi ve ustalığı, kayıt ölçütlerinde tanımlanan kültürel ve doğal değerleri yeterli derecede yansıtan Bölge, değerleri ve nitelikleri ile otantiklik koşullarını karşılamaktadır. Doğal kayaların içine yapılar oymanın söz konusu olduğu bu Bölge'deki teknik zorluklar (bir binanın öğelerini oluşturmak için malzemelerin bir araya getirilmelerinden ziyade kaldırılmaları, alttaki morfolojik yapı vb.) ve doğal koşullar karşısında insan çabası yaratıcı bir mimariyi göstermektedir. Bu mimari anlayış, sonraki her neslin kültürel tutumlarını ve teknik becerilerini etkileyerek devam eden dönemler ve medeniyetler boyunca hemen hemen değişmeden sürmüştür.

Bölge'nin koruma ve yönetim gereklilikleri

Dünya Mirası varlığı olan Göreme Millî Parkı 1986 yılında millî park ilan edilmiştir (Orman ve Su İşleri Bakanlığı, <http://goreme.tabiat.gov.tr/>). Bölge, bu açıdan 2873 sayılı Millî Parklar Kanunu (1983) kapsamına girmektedir. 2873 sayılı Millî Parklar Kanunu'nun 'Koruma' başlıklı 5. bölümünde yer alan 14. maddede yasaklanan faaliyetler açıklanmıştır. Buna göre, Kanun kapsamına giren yerlerde tabii ve ekolojik denge ve tabii ekosistem değerinin bozulamayacağı, yaban hayatının tahrip edilemeyeceği; sahaların özelliklerinin kaybolmasına veya değiştirilmesine sebep olan veya olabilecek her türlü müdahalenin, iş ve işlemin yasak olduğu; orman ürünleri üretimi, avlanma ve otlatma yapılamayacağı, ayrıca kesin bir zorunluluk bulunmadıkça her ne suretle olursa olsun hiçbir yapı ve tesisin kurulamayacağı ve işletilemeyeceği veya bu alanlarda var olan yerleşim sahaları dışında iskân yapılamayacağı belirtilmiştir.

Öte yandan, 2863 sayılı Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Kanunu'nun (1983) 'Korunması Gerekli Taşınmaz Kültür ve Tabiat Varlıkları' başlıklı 2. bölümünün altında yer alan 6. maddenin 1. fıkrasının (d) bendinde korunması gerekli taşınmaz kültür ve tabiat varlıkları arasında Bölge'de sıkça rastlanan varlıklardan olan kiliseler, manastırlar, freskler ve peri bacalarına da yer verildiği görülmektedir.

Nevşehir Kültür Varlıklarını Koruma Bölge Kurulu Nevşehir, Niğde ve Kırşehir illerinde bulunan Kültür ve Turizm Bakanlığı'nca tespit edilen veya ettirilen korunması gerekli kültür ve tabiat varlıklarının tescilini yapmak; koruma amaçlı imar planları ile ilgili kararlar almak ve korunması gerekli taşınmaz kültür ve tabiat varlıklarının koruma alanlarının tespitini yapmak gibi görevleri yerine getirmektedir (Kültür ve Turizm Bakanlığı, <http://www.korumakurullari.gov.tr/>). Bu bağlamda Kurul, Göreme Açık Hava Müzesi de dâhil olmak üzere arkeolojik sit alanları, anıtsal kültür varlıkları ve sivil mimari kültür varlıkları kategorilerinde yüzlerce taşınmaz varlığı tescil etmiştir (Kültür ve Turizm Bakanlığı, <http://www.korumakurullari.gov.tr/>). Benzer biçimde, Dünya Mirası alana dâhil olan Yeşilhisar ilçesindeki Soğanlı mahallesini barındıran Kayseri ili için de (Yozgat ili ile beraber) Kayseri Kültür Varlıklarını Koruma Bölge Kurulu devrededir (Kültür ve Turizm Bakanlığı, <http://www.korumakurullari.gov.tr/>).

Mevcut alan kullanımını revize etmeye ve güncellemeye yönelik çalışmalar 2003 yılında tamamlanmıştır. Bu bağlamda, çevredeki yerleşim alanlarında ufak çaplı düzeltmeler ve Göreme, Ortahisar, Çavuşin, Ürgüp ve Mustafapaşa gibi doğal koruma alanları içindeki yerleşim yerlerinin mekânsal gelişiminin sıkı biçimde kontrol edilmesi kararlaştırılmıştır. Otel büyümelerini oda kapasitelerini sınırlandırmak adına hesaba katmaları ve ayrıca imar planlarında turizm gelişimi için rezerve edilmiş alanlarda arazi kullanım kararlarını gözden geçirmeleri yönünde yerel yönetimlere tavsiyede bulunulması diğer kararlar arasındadır. Ürgüp'te tamamlandıktan sonra kentsel korumaya yönelik bir koruma planı yürürlüğe girecektir. İlgili tüm planlar, sürekli güncel tutulmaktadır (<http://whc.unesco.org/en/list/357>). 2004 yılında yeni bir Kültür ve Turizm Koruma ve Gelişim Bölgesi sınırı belirlenmiştir. Tüm bu alanlar, kendi sınırları içinde kendi mevzuatlarına tabidir. 2006 yılında yerel yönetimler içinde revize edilmiş koruma mevzuatına uygun koruma, uygulama ve izleme birimleri kurulmuştur (UNESCO, 2014: 6). Son olarak, 2013 yılında Göreme Millî Parkı Uzun Devreli Gelişim Planı kabul edilmiştir (UNESCO, 2014: 8).

Erozyondan dolayı tehlike altında olan yapılar olarak El Nazar, Elmalı ve Meryem Ana kiliseleri öncelikli eylem gerektiren anıtlar olarak listelenmiştir. Bunların korunmaları, restorasyonları ve bakımları için alan seviyesinde özel önlemler gerekmektedir. Koruma planları ve tedbirleri, münferit yerlerde yürürlükte olmakla birlikte Bölge yönetiminden sorumlu başlıca taraflar, Kapadokya Kültür ve Turizm Koruma ve Gelişim Bölgesi'nin Dünya Mirası olma özelliklerini ve değerlerini korumak için bütünleşik bir bölgesel planın gerekli olduğunu kabul etmektedirler (<http://whc.unesco.org/en/list/357>).

Bölge'ye dair aktarılan olumsuzluklar ve eksiklikler

Raporda Göreme Millî Parkı ve Kapadokya'ya ilişkin yer verilen eksiklikler derlenerek maddeler hâlinde sıralanmıştır (UNESCO, 2014):

- Yerleşim yerlerindeki ürünlerin, hizmetlerin ve ticari tesislerin mimari yapılarının kalitesi düşüktür.
- Ata binme, balon ve bisiklet turları olumlu etkilere sahipken ATV kullanımının etkileri olumsuzdur.
- Doğal yapıların ıslahında (reformasyon) ısı, toz, kuraklık gibi faktörler bazen koruma projeleri için engel teşkil etmektedir.
- Dünya Mirası varlığın sınırları idari yetkililerce bilinmekte, ancak yerel sakinler ve arazi sahiplerince bilinmemektedir.
- Alanın üstün evrensel değer, bütünlük ve otantiklik özelliklerini sürdürmesi için yeterli yasal düzenlemeler mevcut olmakla birlikte uygulamada birtakım eksiklikler vardır.
- Dünya Mirası varlıkla ilgili mevzuatı ve düzenlemeleri uygulayacak kapasite ve kaynak yönünden büyük eksiklikler mevcuttur.
- Alan içindeki her koruma durumu, alan yönetimini zorlaştırabilen farklı şartları taşımaktadır. Mevcut ulusal tahsis durumu, Kapadokya'nın kendine özgü değerlerini bire bir karşılamamaktadır. Bu yüzden, alana özgü yeni koruma şartlarına ihtiyaç vardır.
- Alanın korunması sağlanırken yerel toplumun sosyal ve ekonomik hayatının etkilenmemesi için geleneksel hayat tarzlarında ve bilgi sistemlerinde meydana gelen değişimleri yönetecek gerekli tedbirler alınmamıştır.
- Alanın korunmasını ve yerel toplumun sosyal ve ekonomik hayatını olumsuz etkileyebilecek kuraklığa karşı gerekli tedbirler alınmamıştır.
- Henüz alana özgü herhangi bir yönetim planı oluşturulmamıştır ve alana bir yönetici/koordinatör ataması yapılmamıştır. Çeşitli organlarca yapılan planlar uyum sağlamamaktadır. Mevcut yönetim sistemi, yeterince etkili sayılmamaktadır.
- Yönetimle ilgili kesimlerde Dünya Mirası varlığın farklı yönleriyle ilgili hususlarda iş birliği yok denecek kadar azdır. Bu bağlamda, özellikle arazi sahipleri iş birliği noktasında zayıftır.

- Varlığın üstün evrensel değerini korumaya yönelik bir yönetim sistemi ve planı hâlihazırda mevcut değildir.
- Yıllık bir çalışma planı mevcut değildir.
- Yerel halk, yönetimle ilgili kararlara katılmamaktadır.
- Alan ve çevresinin yönetimi ile ilgili sektörle iş birliği yok denecek kadar azdır.
- Mevcut bütçe, temel yönetim ihtiyaçları için yetersizdir ve kapasite yönetimi için ciddi bir kısıt oluşturmaktadır.
- İnsan kaynakları yönetim ihtiyaçlarını karşılamada yetersizdir. Bu yetersizlik, idare, eğitim, tercüme, ziyaretçi yönetimi ve riske hazırlık alanlarında daha da belirginleşmektedir.
- Kapasite geliştirme plan veya programı mevcut değildir. Yönetim dış personeller tarafından uygulanmakta ve beceriler transfer edilmemektedir. Dolayısıyla, Dünya Mirası varlığın korunması ve yönetimiyle ilgili programlar yerel uzmanlığın gelişmesine katkı vermemektedir.
- Dünya Mirası varlığın değerine ilişkin bilgi birçok önemli alanda yeterli olmakla birlikte boşluklar vardır. Bu bağlamda, yerel toplumdaki ziyade ziyaretçilerin bilinci daha yüksektir.
- Tanımlanmış ihtiyaca rağmen Dünya Mirası varlığın değeri ve yönetimine ilişkin planlı bir eğitim ve bilinçlendirme programı yoktur.
- Varlığın üstün evrensel değeri yeterince gösterilmemiş ve yorumlanmamıştır.
- Bölgeyle ilgili araştırmalar mevcuttur, ancak bunlar Bölge'nin yönetim ihtiyaçlarına ve üstün evrensel değer kavramı anlayışını iyileştirmeye dönük değildir.
- Dünya Mirası varlığın mevcudiyeti eğitim, bilgi veya farkındalık yaratma faaliyetleri yapılmasına etki etmemiştir.
- Tanımlanmış ihtiyaca rağmen Dünya Mirası varlık için onun üstün evrensel değer niteliğini de koruyacak biçimde bir ziyaretçi kullanım planı mevcut değildir ve bu bağlamda ziyaretçi kullanımını aktif biçimde yönetilememektedir.
- Dünya Mirası varlıktan sorumlu kişilerle turizm sektörü arasındaki iletişim büyük ölçüde idari ve düzenleyici meselelerle sınırlı kalmak-

tadır. Bu nedenle, turizm sektörünün ziyaretçi tecrübesinin iyileştirilmesi ve Dünya Mirası varlığın değerinin sürdürülmesine katkısı sınırlıdır.

- Bölgede az sayıda denetim vardır ve denetimler planlı değildir.
- Varlığın üstün evrensel değerinin sürdürülmesini izlemede kullanılacak koruma durumu göstergeleri, Dünya Mirası varlığın değerine ilişkin yeterli bilgi olmasına rağmen tanımlanmamıştır.
- Varlığın tarihi gelişiminin ayrılmaz bileşenleri olan yerlerin dâhil edilmesi için gelecekte Dünya Mirası'nın sınırlarının genişletilmesi düşünülecektir. İlave olarak, yer altı şehri sınırlarının netleşmesi için derinlemesine araştırmalara ihtiyaç vardır.

Bölge'ye dair aktarılan olumlu izlenimler

Raporda Göreme Millî Parkı ve Kapadokya'ya ilişkin yer verilen olumlu değerlendirmeler derlenerek maddeler hâlinde sıralanmıştır (UNESCO, 2014):

- Mevcut finansal kaynaklar orta vadede güvenlidir ve (finansal) kaynakların uzun vadede güvenli kalmaları için planlama yapılmaktadır.
- Yerel topluma bazı ekonomik faydalar sağlanmaktadır.
- Yeterli tesis ve donanım mevcuttur.
- Tesis ve donanımların temel bakımları yapılmaktadır.
- Bölgede yapılan araştırmaların sonuçları yerel, ulusal ve uluslararası taraflarla geniş ölçüde paylaşılmaktadır.
- Dünya Mirası amblemi, birçok yerde ziyaretçilere kolayca görülebilecek şekilde mevcuttur.
- Toplanan ücretlerin (ören yeri girişleri) Dünya Mirası varlığın yönetimine katkısı olmaktadır.
- Dünya Mirası varlığın üstün evrensel değer özelliği sürdürülmektedir.
- Dünya Mirası varlığın bütünlüğü korunmuştur.
- Dünya Mirası varlığın otantiklik özelliği korunmuştur.
- Dünya Mirası varlığın diğer bazı önemli kültürel ve doğal değerleri kısmen zayıflamış olsa da varlığın korunma durumu bu olumsuzluklardan önemli derecede etkilenmemiştir.

SONUÇ VE DEĞERLENDİRMELER

Türkiye, Dünya Mirası Listesi'nde 2017 yılı Temmuz ayı itibariyle 17 varlıkla listelenmektedir. Göreme Milli Parkı ve Kapadokya Kayalık Bölgeleri 1985 yılında Liste'ye ilk giren üç varlıktan biridir. Bölge, UNESCO'nun tabiriyle üstün evrensel değer, bütünlük ve otantiklik niteliklerine sahip doğal ve kültürel özelliklerin bileşimi bir Dünya Mirası'dır. Dünya Mirası Listesi'nde yer almak, yer alan taraflarda bu açılardan farkındalık yaratmakta ve ülkelerin Dünya Mirası varlıklarına yönelik özellikle koruma ve izleme çalışmalarına yönelmelerine sebep olmaktadır.

Dünya Mirası varlıklarının yönetimi ve izlenmesi ülkelerin sorumluluğundadır. Dünya Mirası Sözleşmesi'ne taraf ülkeler, Dünya Mirası Komitesine periyodik olarak her altı yılda bir topraklarındaki Dünya Mirası varlıklarının korunma durumlarını da içeren raporlar sunmaktadırlar. Komite, raporlama işlemleri için taraf ülkeleri desteklemekte ve bölgesel çalışmaların uygulanmasını kolaylaştırmaktadır. Dünya Mirası varlıkları dair özellikle onların korunmaları ve sürdürülmeleri başta olmak üzere varlıklara yönelik sorumluluklar yerine getirilmeyip varlıklar zarar görür ve Dünya Mirası Listesi'ne girmelerini sağlayan özelliklerini kaybederlerse söz konusu varlıklar Liste'den çıkarılmaktadırlar (UNESCO, 2016: 45).

Göreme Milli Parkı ve Kapadokya'ya ilişkin son olarak 2014 yılında bir rapor yazılmıştır. Dünya Mirası varlık olan Bölge, raporda çeşitli başlıklar altında incelenmiş ve durumu ortaya konmuştur. Bununla birlikte, ayrıca, raporda Bölge'ye ilişkin olumlu değerlendirmelerin yanı sıra birçok olumsuz değerlendirmeye ve eksikliğe yer verildiği görülmektedir. Söz konusu eksikliklerin ana hatlarıyla eğitim, finansman, hukuk, trafik, planlama ve yönetim alanlarında olduğu görülmektedir. Eksikliklerin farklı kategorilerde mevcut olmasından bu eksikliklerin giderilmesinin farklı uzmanlıkları, kurumları ve yetkileri kapsadığı ve ilgilendirdiği anlaşılmaktadır.

Raporda Bölge'de gözlenen olumsuzluklara nispeten daha az yer tutan olumlu faktörler arasında Dünya Mirası varlığının korunma durumunun olumlu olması, Bölge'de yeterli arz kaynağının mevcut olması, Bölge'deki varlıkların turizm yolu ile yerel ekonomiye katkı sağlamaları gibi hususların olduğu görülmektedir.

Bilindiği üzere, doğal ve kültürel miras varlıklarından ekonomik fayda sağlamak, bu varlıkların birer turizm arzu olarak ziyaretçilere sunulması yoluyla mümkün olmaktadır. Bu durum, turizmin yıkıcı etkilerini de beraberinde getirmektedir. Bu bağlamda, belli bir koruma-kullanma dengesinin gözetilmesi hem doğal ve kültürel mirasın sonraki nesillere aktarımı hem de onlar sayesinde var olan turizm ve ekonomik faydanın

devamı için hayattır. Ancak, araştırmanın konusu olan Bölge'ye özgü bir yönetim planı hayata geçirilememiştir. Bundan dolayıdır ki Bölge'de net bir taşıma kapasitesi hesabının yapıldığı da söylenemez. Planlama ilkesi olarak fiziki ve ekonomik gelişme odaklı bir yaklaşım yerine doğal, kültürel ve yerel özellikleri korumaya odaklı, katılımcı ve bütüncül bir yaklaşımın (Sönmez & Güner, 2009: 452) benimsenmesi, Dünya Mirası alan için en uygunu olacaktır. Doğal, kültürel ve tarihî dokuların korunması noktasında bazı Avrupa ülkeleri başkentleri ve özellikle de yoğun turist çeken kentlerinde merkezî ve yerel yönetimlerle iş birliği içerisinde hem teşvik fonları hem de yerel halkın geçmişten gelen ve çeşitli yollarla pekiştirilen ortak koruma bilinci sayesinde çözümler geliştirilebilmiştir (Kocalar, 2012: 62). Bununla birlikte, yeterli izleme mekanizmalarının kurulması kaynaklardan en iyi biçimde fayda sağlanması ve bu faydanın sürdürülebilmesi için bir gerekliliktir. Hem raporda bahsedilen eksikliklerin giderilmesini sağlamak hem de eksikliklerin giderilme durumlarını değerlendirebilmek için yönetim ve izleme mekanizmalarını tesis etmek gerekmektedir. Bu gereklilikler, Dünya Mirası varlığının korunması ve sürdürülmesi noktasında en öncelikli olanlardır.

Bu çalışmada UNESCO raporu referans alınmış ve bu bağlamda çalışılmış olmakla birlikte araştırmanın birtakım sınırlılıkları vardır. Şöyle ki daha belirgin tespitler için Bölge'de daha fazla gözleme ve kanıt ihtiyacı vardır ve araştırma ve gözlem gibi süreçlerin içine daha çok insanı katmak gerekmektedir.

ÖNERİLER

Dünya Mirası'na sahip olmanın beraberinde getirdiği sorumluluklar vardır. Bu sorumlulukların yerine getirilmesi ve/veya getirilmemesi ülkelerin imajlarına doğrudan yansımaktadır. Bölge'de koruma ve sürdürülebilirlik bilincinin sürekli egemen kılınması ve UNESCO raporunda yer verilen eksikliklerin giderilmesi için merkezî ve yerel yönetimler, turizm birlikleri ve dernekleri, eğitim kurumları ve STK'lardan ilgililer bir araya gelmeli ve rapordaki sorunları giderecek çözümleri bulup hayata geçirmelidirler. Bununla birlikte, raporun Türkçe diline çevrilip daha fazla kitlelere (ör. ortaöğretim öğrencileri, yerel halk) ulaştırılmasının da daha çok insanın bu konularda bilgi sahibi olması açısından faydalı olacağı düşünülmektedir. Raporda belirtilen birtakım eksikliklere yönelik bazı öneriler şu şekilde sıralanabilir:

- Raporda alana özgü koruma ve yönetim planı oluşturulmasında mevcut idari yapılanmadan kaynaklı bir takım engellere değinilmiştir. Mevcut idari yapılanmadaki hiyerarşi göz önünde bulundurularak eksikliği hissedilen

yönetim planının hayata geçirilmesi için yetki ve görev dağılımı yapılmalıdır. Söz konusu yetki, görev ve sorumluluk dağılımının mevcut idari yapılanmadaki işleyişi zaafa uğratma ihtimali varsa özel temsil ve yetkiye sahip bir kurul oluşturularak bu kurul içinde görev dağılımı yapılabilir. Bu kurul, yetkililer arasındaki koordinasyon eksikliklerini giderecektir. Raporunda yer verilen bir diğer eksiklik olan üstün evrensel değer niteliğinin sürdürülmesini izlemede kullanılacak göstergelerin tam olarak tanımlanmamış olması sorununun çözümü de yine bu kurul tarafından sağlanabilir.

- Raporunda alanda denetimlerin plansız ve düzensiz olduğundan bahsedilmiştir. Denetimlerin tam olarak Bölge'deki hangi faaliyetlerle ilgili olduğu belirtilmemiştir, ancak Türkiye'de birçok alanda denetimlerin yetersiz olduğu veya hiç olmadığı bilinen bir gerçektir. Bu bağlamda yetkililerin üzerine düşeni yapmaları, bu sorunun ortadan kalkması için yeterli olacaktır. Denetimler; dikkatli ve özenli olunması, kurallara uyulması ve daha düzenli bir işleğin hayata geçirilmesine katkı sağlayacaktır.
- Bölge'de raporda da değinildiği gibi ziyaretçilerden kaynaklı bir trafik gözlenmektedir. Vadi içlerine araç girişi mümkün olmayıp patika yollarla ziyaretçiler kaya oluşumları arasında gezabilmektedir. Bununla birlikte, bazı vadilerin (ör. Dervent vadisi) ve kaya oluşumlarının (ör. Paşabağı ve Ürgüp'teki peri bacaları, Göreme-Ortahisar yolu) hemen yanından otoyol geçmektedir. Trafikğin sebep olduğu olumsuz etkileri ortadan kaldırmak için bu bölgelere araç girişinin kısıtlanarak sadece tur otobüslerinin alınması veya alternatif yollara bağlı olarak araç girişinin tamamen yasaklanarak o alanların sadece yayalara tahsis edilmesi düşünülebilir.
- Raporunda ürün ve hizmetlerin yanı sıra Bölge'deki tesislerin mimari kalitesinin düşüklüğünden bahsedilmiştir. Göreme'de kaya yerleşimleri içinde pansiyon işletmeciliği yaygındır. Bu durum mimari kalite düşüklüğünden ziyade ayırt edici ve özgün bir özellik olarak görülebilir. Bunun dışında Avanos, Ürgüp, Ortahisar ve Uçhisar gibi yerlerde betonarme konaklama işletmeleri mevcuttur. Bu işletmeler de mimari estetiği arttıracak çalışmalara gidebilirler. Bu anlamda, bir yörede ortak bir mimari tarzın benimsenmesi yörelerin ayırt ediciliği ve imajları açısından daha doğru bir tercih olabilir. Bu bağlamda, ortak mimari tarzın kararlaştırılması süreci ilgili Bakanlıkların

taşıra teşkilatları, yerel yönetim, STK'lar, yükseköğretim kurumları, mühendis ve mimar odaları gibi kurumların ortaklaşa çalışmalarını gerektirebilir. Ayrıca, mimari yapı değişikliğine gidilmesinin ortaya çıkaracağı maliyetler de merkezi idarenin işletmelere ucuz faizli kredi vb. konularda devlet bankaları yoluyla kolaylıklar sunmasını gerektirebilir. Tüm bunlarla birlikte, hizmet sektörü olan turizmde çalışan personel ürün ve hizmet kalitesinde belirleyici bir rol oynamaktadır. Tesis ne kadar modern ve estetik olsa da personel beklentileri karşılamıyorsa bu durum konuklarda hayal kırıklığı yaratır ve işletmenin olumsuz değerlendirilmesine yol açar. Bu nedenle, Bölge'de istihdam edilen personelin eğitilmiş ve kalifiye personel olması önem arz etmektedir. Yine, Dünya Mirası alan ilçe, kasaba ve köy gibi farklı ölçekteki yerleşim yerlerinden olduğundan her yerde aynı nitelikte tesisler mevcut değildir. Derinkuyu ilçesi (yer altı şehri ve kilise), Karain köyü (güvercinlikler), Karlık köyü (kilise) ve Yeşilöz köyü (Theodoro kilisesi) ile Soğanlı mahallesinde (kaya kiliseleri ve mağaralar) turistik çekicilikler bulunmakla birlikte konaklama işletmeleri bulunmamaktadır. Ziyaretçiler, buralardaki kültürel ve doğal varlıkları gezip görmekte ancak daha çok Avanos, Ürgüp ve Göreme'de konaklamaktadırlar.

- Raporunda paydaşlar arasında iş birliğinin yok denecek kadar az olduğu ifade edilmiştir. Bölge'deki kamu görevlileri, sektör temsilcileri, yerel halk gibi tüm paydaşların birlikte çalışmaları Bölge'nin ve sonuçta da kendilerinin faydasına olacaktır. İş birlikleri, özellikle Bölge'de yürütülecek plan, proje gibi işlerde önem arz etmektedir. Bu iş birliklerinde yerel halka da görüşlerinin sorulması hem paydaşlar arasında iş birliğinin daha bütüncül olmasını sağlayacak hem de raporda belirtilen yerel halkın kararlara katılmadığı görüşünü de ortadan kaldıracaktır. Yerel halkın özellikle alınacak kararlardan etkilenme durumları düşünüldüğünde söz söyleme ve kararları şekillendirme hakları vardır. Yerel halkın kararlara katılımı, dernekler ve STK'lar aracılığı ile gerçekleştirilebilir. Yerel halkın kararlara katılımı, ayrıca, yerel halkta Dünya Mirası çevreyi koruma bilinci başta olmak üzere Bölge'ye dair bilgilerinin artmasına da sebep olacaktır. Bölge'deki altyapı ve -özellikle eğlendirici-dinlendirici imkânlar olmak üzere- üstyapının hem yerel halk hem de ziyaretçiler tarafından kullanılacak olması da unutulmamalıdır.

- Raporda yer verilen bir diğer eksiklik, bütçe ve özellikle profesyonel insan kaynağı yetersizliği ve Bölge'deki insan kaynağının kapasitesini geliştirmeye yönelik plan ve programların olmaması şeklindedir. Bütçeler, ülkelerin gelişmişlik düzeyleri ve millî gelirleri ve kalkınmada hangi sektörlerle ve yörelere öncelik verildiğine bağlı olarak değişiklik gösterir. Öte yandan, profesyonel insan kaynağı yetersizliği ise ilk olarak eğitim olgusunu akıllara getirmektedir. Bölge'de yükseköğretim düzeyinde turizm eğitimi verilmektedir. Eğitimin yeterliliği ve kalitesi işin bir boyutudur. İşin diğer boyutu ise sektörün ne kadar eğitilmiş ve kalifiye personeli istihdam ettiği ile ilgilidir. Bölge'de her iş kolunda eğitilmiş kişilerin istihdam edilmesi, profesyonel insan kaynağı yetersizliği sorununu ortadan kaldıracaktır. Çalıştığı işten farklı alanlarda eğitim görenlere ise çalıştığı işe daha vakıf ve profesyonel olmaları için kurs, seminer vb. planlanarak onlar için de kapasite geliştirme programları uygulanabilir.
- Raporda Dünya Mirası varlığının sınırlarının idari yetkililerce bilindiği, ancak yerel sakinler ve arazi sahiplerince bilinmediği ifade edilmiştir. Benzer bir bulguya başka bir çalışmada (Somuncu & Yiğit, 2009: 400) da rastlanmaktadır. Çalışmada Dünya Mirası alana dâhil olan Kaymaklı ve Derinkuyu yer altı şehirlerinin girişinde hediyelik eşya satarak geçimlerini sağlayan yani turizmle de ilişkili insanların büyük çoğunluğunun (%93) buldukları yerin Dünya Mirası alanı olduğunu bilmedikleri ifade edilmiştir. Çalışmada, ayrıca, yörede yaşayan halkın yörenin Dünya Mirası alanı olduğu konusundaki bilgisini arttırmaya yönelik olarak okul ve evlerde yapılan herhangi bir eğitim programı ya da çalışmanın bulunmadığı tespit edilmiştir. Bu bağlamda, bilgi düzeyinin artırılmasına yönelik okullarda ve halk eğitim merkezlerinde bazı genel turizm bilgileri ile birlikte dersler ve kurslar verilebilir; afiş, broşür ve kitapçık gibi tanıtıcı ve bilgilendirici materyaller basılabilir ve levhalardan yararlanılabilir. "Toplumda bu tür tarihî, kültürel ve doğal mirasla ilgili yeterli bilinçlenme sağlanamadığında bazı alanlar geriye dönüşü olmayacak derecede zarar görmektedir" (Kocalar, 2012: 71).
- Raporda yer verilen bir diğer husus, Bölge'de yapılan araştırmaların Bölge'nin yönetim ihtiyaçlarına cevap vermediği şeklindedir. Bu bağlamda, Bölge'de yapılacak araştırma ve tezlere başlamadan önce Bölge'deki resmî ve özel çeşitli kurum, kuruluşlar ve işletmeler ziyaret

edilerek karşılıklı görüşmelerle hangi konularda ve sorunlarda araştırmalara daha çok ihtiyaç duyulduğu ortaya konabilir ve araştırma problemleri bu ihtiyaçlara göre belirlenebilir. Bununla birlikte, Bölge'deki sektör temsilcileri ve yöre halkı gibi paydaşlarla Bölge'deki Dünya Mirası varlığına dair görüşlerin ortaya konacağı anket ve görüşme gibi araştırmalar ve çalışmalar Bölge'ye dair farklı görüşlerin ortaya konması ve ortak paydada buluşulması yönünden faydalı olacaktır. Bölge'de yapılacak bu araştırmaların amaçları hem toplum için sosyoekonomik faydaları hem de Dünya Mirası varlığı için koruma çalışmalarını en üst düzeye çıkarmaya odaklanmalıdır. Tüm bunlarla birlikte, raporda belirtilen hususlara Bölge'deki sektör yöneticileri, STK'lar ve yerel halkın da aynı düzeyde mi katıldıkları yoksa bazı hususlarda taraflar arasında farklılıkların mı olduğu da ayrıca araştırılabilir.

KAYNAKÇA

Kocalar, A. C. (2012). Turizm Baskısından Kaynaklanan Kırsal ve Kentsel Riskler ile Önleyici Koruma Politikalarına Yönelik Bir Yaşam Döngüsü Perspektifi, *Uluslararası Katılımlı Şehirlerin Yapılandırılması Sempozyumu (26-29 Eylül 2012) Bildiriler Kitabı*, İstanbul Teknik Üniversitesi ve Beykent Üniversitesi, İstanbul.

Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Kanunu, 1983, § 2, (2017), <http://www.mevzuat.gov.tr/MevzuatMetin/1.5.2863.pdf> adresinden 29 Kasım 2017 tarihinde alınmıştır.

Kültür ve Turizm Bakanlığı. Basın ve Halkla İlişkiler Müşavirliği. Haber Arşivi. *Kapadokya'daki Müzeler 1 Milyon 493 Bin Ziyaretçi*, <http://basin.kulturturizm.gov.tr/TR,172637/kapadokya39daki-muzelere-1-milyon-493-bin-ziyaretci.html> adresinden 27 Temmuz 2017 tarihinde alınmıştır.

Kültür ve Turizm Bakanlığı. Kültür Varlıkları ve Müzeler Genel Müdürlüğü. Kültür Varlıklarını Koruma Bölge Kurulu Müdürlükleri. Kayseri Kültür Varlıklarını Koruma Bölge Kurulu Müdürlüğü. <http://www.kulturvarliklari.gov.tr/TR,43083/kayseri-kultur-varliklarini-koruma-bolge-kurulu-mudurlu-.html> adresinden 29 Kasım 2017 tarihinde alınmıştır.

Kültür ve Turizm Bakanlığı. Kültür Varlıkları ve Müzeler Genel Müdürlüğü. Kültür Varlıklarını Koruma Bölge Kurulu Müdürlükleri. Nevşehir Kültür Varlıklarını Koruma Bölge Kurulu Müdürlüğü. *Genel Bilgiler, Koruma Bölge Kurulumuz Hakkında*, <http://www.korumakurullari.gov.tr/TR,89569/koruma-bolge-kurulumuz-hakkinda.html> adresinden 29 Kasım 2017 tarihinde alınmıştır.

Kültür ve Turizm Bakanlığı. Kültür Varlıkları ve Müzeler Genel Müdürlüğü. Kültür Varlıklarını Koruma Bölge Kurulu Müdürlükleri. Nevşehir Kültür Varlıklarını Koruma Bölge Kurulu Müdürlüğü. *Taşınmaz Kültür Varlıkları, Nevşehir*, <http://www.korumakurullari.gov.tr/TR,89583/nevsehir.html> adresinden 29 Kasım 2017 tarihinde alınmıştır.

Kültür ve Turizm Bakanlığı. Kültür Varlıkları ve Müzeler Genel Müdürlüğü. *Nevşehir Göreme Açık Hava Müzesi*, <http://www.muze.gov.tr/tr/muzeler/goreme-acik-hava-muzesi-goreme-orenyeri> adresinden 30 Eylül 2017 tarihinde alınmıştır.

Kültür ve Turizm Bakanlığı. Yatırım ve İşletmeler Genel Müdürlüğü. *2016 Yılı Belediye Belgeli Tesislerde Konaklama İstatistikleri*, <http://yigm.kulturturizm.gov.tr/Eklenti/53347,2016-yili-belediye-belgeli--konaklama-istatistikleri-bu-.rar?0> adresinden 20 Ağustos 2017 tarihinde alınmıştır.

Kültür ve Turizm Bakanlığı. Yatırım ve İşletmeler Genel Müdürlüğü. *2016 Yılı Turizm İşletme Belgeli Konaklama Tesislerine Giriş ve Geceleme Sayıları*, <http://yigm.kulturturizm.gov.tr/Eklenti/53346,2016-yili-turizm-isletme-belgeli-konaklama-istatistikle-.zip?0> adresinden 25 Temmuz 2017 tarihinde alınmıştır.

Kültür ve Turizm Bakanlığı. Yatırım ve İşletmeler Genel Müdürlüğü. İşletme ve Yatırım Belgeli Tesis İstatistikleri-2016, <http://yigm.kulturturizm.gov.tr/Eklenti/53370,isletme-ve-yatirim-belgeli-tesis-istatistikleri-2016xls-.xlsx?0> adresinden 20 Ağustos 2017 tarihinde alınmıştır.

Millî Parklar Kanunu, 1983, § 5, (2014), <http://www.mevzuat.gov.tr/MevzuatMetin/1.5.2873.pdf> adresinden 29 Kasım 2017 tarihinde alınmıştır.

Orman ve Su İşleri Bakanlığı. Doğa Koruma ve Millî Parklar Genel Müdürlüğü. *Korunan Alanlar: Göreme Tarihi Millî Parkı*, <http://goreme.tabiat.gov.tr/> adresinden 29 Kasım 2017 tarihinde alınmıştır.

Somuncu, M. & Yiğit, T. (2009). Göreme Millî Parkı ve Kapadokya Kayalık Sitleri Dünya Mirası Alanı'ndaki Turizmin Sürdürülebilirlik Perspektifinden Değerlendirilmesi, *V. Ulusal Coğrafya Sempozyumu (16-17 Ekim 2008) Bildiriler Kitabı*, Ankara Üniversitesi, Türkiye Coğrafyası Araştırma ve Uygulama Merkezi (TÜCAUM), Ankara.

Sönmez, İ. Ö. & Güner, E. (2009). Muğla Kıyı Alanları Planlama Süreçleri, *Kentleri Korumak/Savunmak*, 8 Kasım Dünya Şehircilik Günü 33. Kolokyumu (06-08 Kasım 2009), Türk Mühendis ve Mimar Odaları Birliği (TMMOB), Şehir Plancıları Odası, Antalya.

Timothy, D. J. & Boyd, S. W. (2003). *Heritage Tourism*, Harlow, England: Prentice Hall.

UNESCO. (1972). *Convention Concerning the Protection of the World Cultural and Natural Heritage*, Paris, France, <http://whc.unesco.org/archive/convention-en.pdf> adresinden 17 Eylül 2017 tarihinde alınmıştır.

UNESCO. (2014). *Periodic Report-Second Cycle: Section II-Göreme National Park and the Rock Sites of Cappadocia*, <http://whc.unesco.org/archive/periodicreporting/EUR/cycle02/section2/groupb/357.pdf> adresinden 15 Haziran 2017 tarihinde alınmıştır.

UNESCO. (2016). *Operational Guidelines for the Implementation of the World Heritage Convention*, Paris, France, <http://whc.unesco.org/en/guidelines/> adresinden 18 Haziran 2017 tarihinde alınmıştır.

UNESCO World Heritage Centre. *Göreme National Park and the Rock Sites of Cappadocia*, <http://whc.unesco.org/en/list/357> adresinden 15 Eylül 2017 tarihinde alınmıştır.

UNESCO World Heritage Centre. *Göreme National Park and the Rock Sites of Cappadocia, Documents*, <http://whc.unesco.org/en/list/357/documents/> adresinden 13 Eylül 2017 tarihinde alınmıştır.

UNESCO World Heritage Centre. *Periodic Reporting*, <http://whc.unesco.org/en/periodicreporting/> adresinden 15 Eylül 2017 tarihinde alınmıştır.

UNESCO World Heritage Centre. *Report of the 9th Session of the Committee*, <http://whc.unesco.org/archive/repcom85.htm#357> adresinden 13 Eylül 2017 tarihinde alınmıştır.

UNESCO World Heritage Centre. *The Criteria for Selection*, <http://whc.unesco.org/en/criteria/> adresinden 20 Haziran 2017 tarihinde alınmıştır.

UNESCO World Heritage Centre. *The States Parties, Turkey*, <http://whc.unesco.org/en/statesparties/tr/> adresinden 02 Ekim 2017 tarihinde alınmıştır.

UNESCO World Heritage Centre. *World Heritage*, <http://whc.unesco.org/en/about/> adresinden 01 Ekim 2017 tarihinde alınmıştır.

UNESCO World Heritage Centre. *World Heritage List*, <http://whc.unesco.org/en/list/> adresinden 11 Eylül 2017 tarihinde alınmıştır.

UNESCO World Heritage Centre. *World Heritage List Statistics*, <http://whc.unesco.org/en/list/stat> adresinden 06 Aralık 2017 tarihinde alınmıştır.

Extensive Summary

EVALUATIONS ON THE UNESCO REPORT CONCERNING GÖREME NATIONAL PARK AND THE ROCK SITES OF CAPPADOCIA AND SOME SUGGESTIONS

Burak Murat DEMİRÇİVİ*

Introduction

UNESCO, stating that heritage is our legacy from the past, what we live with today, and what we pass on to future generations, points out that the cultural and natural heritage are both irreplaceable sources of life and inspiration and are the priceless assets not only of each nation, but of humanity as a whole. It is the responsibility of all to conserve natural and cultural heritage because in case of loss of them, it is impossible to replace them. Such reasons as preserving collective memory and consciousness, improving science and education, safeguarding artistic and esthetic values, maintaining environmental diversity, and generating economic value (Timothy & Boyd, 2003) justify the need to conserve properties of natural and cultural heritage. The Member States of UNESCO adopted 'the Convention Concerning the Protection of the World Cultural and Natural Heritage (World Heritage Convention)' in 1972 with a view to ensuring, as far as possible, the proper identification, protection, conservation and presentation of the world's heritage. The Convention aims at the identification, protection, conservation, presentation and transmission to future generations of cultural and natural heritage of 'outstanding universal value.' After the adoption of the Convention, a 'World Heritage Committee' and a 'World Heritage Fund' were established in 1976. The criteria and conditions for the inscription of properties on the World Heritage List have been developed to evaluate the outstanding universal value of properties and to guide States Parties in the protection and management of World Heritage properties. 12 properties from different parts of the world were inscribed on the World Heritage List for the first time in 1978. There have been 1,073 properties from 167 State Parties on the List by December 2017 (<http://whc.unesco.org/en/list/stat>).

Turkey ratified the World Heritage Convention on March 16, 1983 (<http://whc.unesco.org/en/statesparties/tr/>). Three properties from Turkey were inscribed on the List for the first time in 1985.

* Corresponding author at Aksaray University, Faculty of Tourism, Department of Tourism Management, Aksaray/Turkey.
E-mail Address: burak_murat_de@hotmail.com

The two out of three of the properties have been Great Mosque and Hospital of Divriği (Sivas) and Historic Areas of İstanbul, both of which are cultural sites. Göreme National Park (Nevşehir) and the Rock Sites of Cappadocia is a mixed site (natural-cultural) on the List inscribed in the same year. 17 properties have been inscribed on the World Heritage List since 1985 to 2017. This study aims at presenting remedial suggestions to tackle with the factors evaluated as negative and poor in the latest periodic report concerning Göreme National Park and Cappadocia, published in 2014, which the States Parties are invited to submit to the Committee a periodic report once in every six years on the application of the Convention, including the state of conservation of the World Heritage properties located on their territories.

Method

The method of the research is based on the reviewing of sources published by the UNESCO World Heritage Center as well as the 2014 periodic report concerning Göreme National Park and the Rock Sites of Cappadocia and the observations made in the Region.

Results

The 2014 periodic report concerning Göreme National Park and the Rock Sites of Cappadocia has both the positive and negative statements about the World Heritage property which the negative ones covered more places than positive ones in the report. The positive statements are mainly regarding the state of conservation of the property. According to the report, the World Heritage property's outstanding universal value has been maintained, its authenticity has been preserved, and its integrity is intact. Besides, there are adequate equipment and facilities in the Region and the property provides economic benefits (e.g., income, employment) to local communities. On the other hand, deficiencies stated in the report are issues in the education, finance, legislation, traffic, planning, and management areas.

Conclusion and Evaluations

As is known, getting economic benefits from natural and cultural heritage becomes possible through tourism. This also brings devastating effects of tourism to heritage sites. Depletion and conservation of natural and cultural resources should be monitored in order to enable both to pass on the World Heritage properties to the next generations and to sustain tourism and economic benefits which are thanks to those resources. Being on the World Heritage List leads to raising awareness in the state parties and impel them to conservation and monitoring works. As for

the Region, a site-specific management plan has not been put into practice yet. Hence, carrying capacity of the Region has not been calculated, either. The most feasible planning policy for the World Heritage property is the one which gives priority to conserving the natural, cultural, and local resources instead of focusing only on physical and economic developments and is participatory and holistic (Sönmez & Güner, 2009: 452). In some European countries, especially in their capitals and tourist destinations, some solutions towards the conservation of natural, cultural, and historic tissues have been developed thanks to the incentive funds, collective conservation consciousness of the local communities, and the collaboration of the national and local governments (Kocalar, 2012: 62). Besides, monitoring mechanism is a necessity for optimum utilization from resources and sustainability. Management and monitoring should be established in order to both eliminate the deficiencies stated in the report and to evaluate the process. These necessities are of top priority in point of the protection and sustainability of the World Heritage property.

This study is based on the UNESCO report and this defines the study's scope; however, it has some limitations. More observations and evidences are needed for more exact evaluations, and more people should be involved in such processes as research and observation.

Suggestions

Some deficiencies stated in the report and suggestions to resolve them are as follows:

- No site-specific conservation and management plans and enforcements: The distribution of authority, tasks and responsibilities should be accomplished to perform the planning and enforcement needed considering the current administrative hierarchy. If such a distribution weakens the current administrative structure, a particular committee with special authority may be established. This committee will eliminate lack of coordination. This committee also can define the key indicators to monitor the continuance of the outstanding universal value of the World Heritage property.
- A small amount of monitoring, but it is not planned: Authorities should perform their duties and responsibilities on monitoring and auditing. This will solve this matter. Besides, monitoring leads to being attentive and careful, obeying rules, and doing more regular working.

- Vibrations and noises resulting from the traffic which damages the property: There are motorways near some valleys (e.g., Dervent valley) and some rock formations (e.g., fairy chimneys in Paşabağı and Ürgüp, and the ones on the Göreme-Ortahisar road). In order to resolve negative impacts resulting from the traffic, the passes on those roads may be limited to only tour buses or may be close to all motor vehicles depending on the alternative roads.
- Low quality of products, services and architectural structures of trade facilities: There are cave accommodations in Göreme. This could be seen as a distinctive feature rather than a low quality. Apart from Göreme, there are ferroconcrete accommodation facilities in Avanos, Ortahisar, and Ürgüp. These facilities can do works to improve architectural aesthetic. In this context, adopting a collective architectural style in a region may be a better choice in terms of distinctiveness and image. Determining the collective style could require the cooperation of the national and local governments, non-governmental organizations (NGOs), higher education institutes, and chambers of engineers and architects. Furthermore, costs caused from architectural changes may require bank loans for the businesses, so this could be met by state banks with a lower interest rate. However, the staff plays a decisive role for the quality of the products and services in tourism sector. Therefore, qualified staff should be employed in the facilities. In addition, since the area within the World Heritage property consists of different scaled sites such as districts, towns, and villages, facilities do not have the same quality everywhere. There are tourist attractions in the district of Derinkuyu, villages of Karain, Karlık, and Yeşilöz, and neighborhood unit of Soğanlı, but there are not accommodation facilities. Visitors come and see the cultural and natural properties in the aforementioned places, but they stay in Avanos, Ürgüp, and Göreme.
- Little or no coordination between stakeholders: Coordination between all stakeholders will be in favor of all. Coordination is even more important for planning and projects concerning the management of the property.
- No local people's participation into decisions concerning the management of the area: Getting input from local people into decisions relating to the management of the property is both a holistic and an ethical approach. Local people have the right to participate in and form the decisions especially if it is considered that they are affected from decisions. The participation of local people into decision-making process may be achieved by means of associations and NGOs. Cognizance of local people, especially related to the World Heritage property and its conservation, will rise if they participate in decision-making process. It should be kept in minds that local people and visitors utilize from the infrastructure and recreation facilities together.
- Inadequate human resources for management needs: This can be overcome by education, but education institutions are only halfway when educated workforce is not preferred to employ. Companies in the Region sometimes prefer cheap workforce due to wrong cost calculations. This is a problematic issue. Besides, capacity development plans and programs for local human resources are needed in the Region.
- The boundaries of the World Heritage property are known by the management authority but are not known by local residents and landowners: Some courses including tourism information in general may be given at public schools and public education centers, and informative materials such as posters, leaflets, and booklets may be printed in order to increase awareness.
- Studies are not directed towards management needs: Researchers may first visit institutions and organizations around and learn from them what kinds of researches are needed more in the Region. Research problems could be established after these interviews. In addition, surveys aiming to reveal the views of diverse stakeholders in the Region such as tourism sector and local people towards the World Heritage property will help to see the different views (if available) and meet on a common ground. The aims of these studies in the Region should focus on maximizing both the socioeconomic benefits for the society and the conservation works for the World Heritage property. In addition to all these, reconciliation level of tourism sector, NGOs, and local people in the Region on the statements in the report may further be investigated.